

Loppi Pääskymäki

Aurinkoenergiapuiston arkeologinen inventointi 2024

Alina Korte
Siiri Tuomenoja
Maanala Oy

Sisällysluettelo

Tutkimuksen perustiedot	3
1. Johdanto	4
1.1. Tausta ja tutkimustehtävä	4
1.2. Menetelmät	4
2. Taustatutkimus	5
2.1. Maaperä ja topografia	5
2.2. Historialliset kartat ja tunnetut kohteet	6
3. Maastohavainnot	11
4. Muut havainnot	17
5. Yhteenveto	19
6. Lähteet	19

Tutkimuksen perustiedot

Kohde: Loppi Pääskymäki, aurinkoenergiapuiston hankealue

Tutkimuksen tyyppi: arkeologinen inventointi

Tavoite: selvittää sijaitseeko aurinkoenergiapuiston hankealueella muinaisjäännöksiä tai muita arkeologisia kohteita

Tutkimuslupa: –

Kenttätöaika: 13.11.2024

Tutkija: FM Alina Korte, FM Siiri Tuomenoja, Maanala Oy

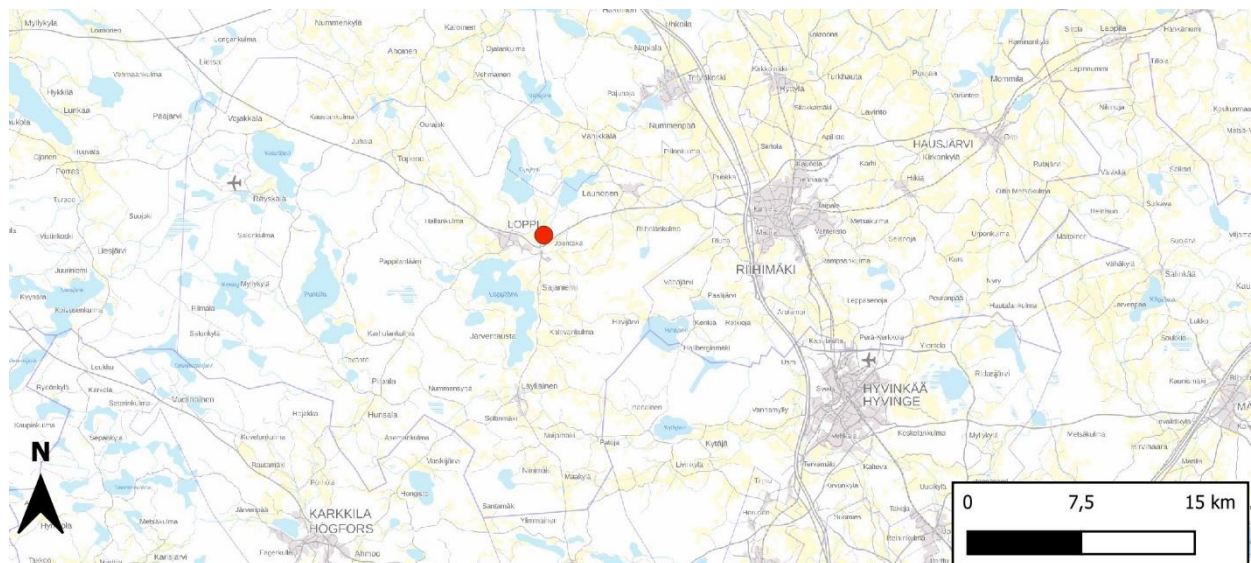
Tilaja: Skarta Energy Oy

Aiemmat arkeologiset tutkimukset: -

Koordinaatit alueen keskeltä: N 6734480 E 362704

Tutkimuksessa talletetut esinelöydöt ja näytteet: –

Tulos: Hankealue tutkittiin koepistojen, maaperäkairauksen ja silmämääräisen havainnoinnin avulla. Alueelta ei havaittu merkkejä arkeologisesta kulttuuriperinnöstä. Hankealueen rajan tunnumaan, mutta kuitenkin selkeästi ulkopuolelle sijoittuu maastossa havaittu sisällissodan aikainen taistelukaivanto.

Kuva 1. Tutkimuskohteen sijainti Riihimäen länsipuolella merkittynä punaisella pisteellä. Pohjakartta: Maanmittauslaitos.

Raportin karttakoordinaatit on ilmoitettu ETRS-TM35FIN-järjestelmässä (korkeus N2000). Alkuperäinen arkistoaineisto digitaalisine valokuvineen: Maanala Oy. Kaikki kuvat: Alina Korte. Raporttikopiot pdf-muodossa: Museoviraston arkisto, alueellinen vastuumuseo ja työn tilaaja.

Kansikuva: Peltoa Pääskymäen hankealueen keskellä. Kuvattu kohti etelää. Vasemmalla Pääskymäentien päässä oleva talo.

1. Johdanto

1.1. Tausta ja tutkimustehtävä

Skarta Energy Oy suunnittelee aurinkoenergia-
puiston rakentamista Lopen Pääskymäen alu-
eelle. Pääskymäen hankealue sijaitsee Kanta-
Hämeessä, noin 2 kilometriä itään Lopen kes-
kustasta, kunnan pohjoisosassa. Alueen koko
on noin 40 hehtaaria. Alue koostuu pääasiassa
peltoalasta ja kahdesta pienemmästä metsä-
alueesta. Skarta Energy Oy tilasi aurinkovoima-
hankkeeseen liittyvän inventoinnin Maanala
Oy:ltä 30.10.2024. Työn tarkoituksena oli sel-
vittää, onko hankealueella aiemmin tuntemat-
tomia arkeologisia kohteita.

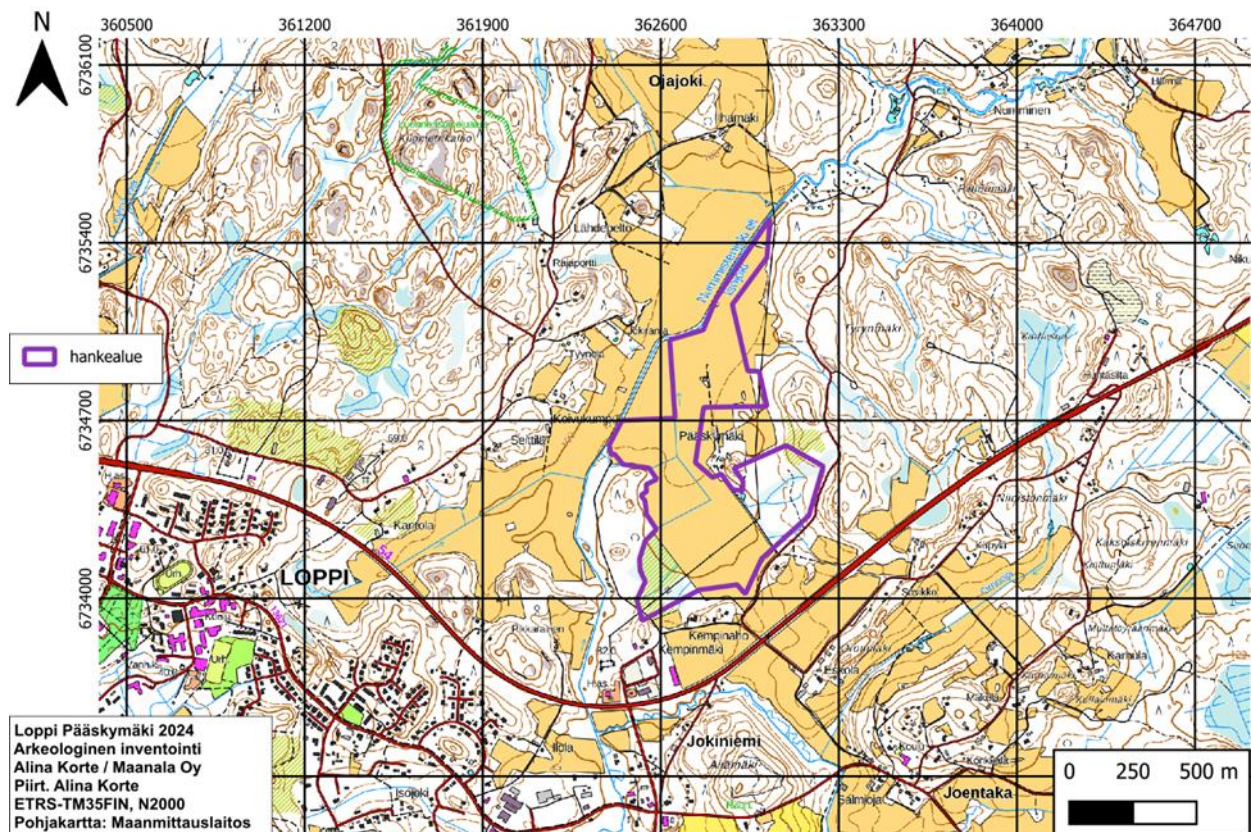
1.2. Menetelmät

Ennen arkeologisen inventoinnin maastotöitä
tutkimusalueesta tehtiin esiselvitys. Sen yhtey-
dessä käytiin läpi alueen aiemmat arkeologiset
tutkimukset sekä lähiympäristön tunnetut koh-
teet ja irtolöydöt Muinaisjäännösrekisteristä.
Lisäksi aluetta tutkittiin nykyiseltä topografi-
kartalta ja Geologian tutkimuskeskuksen maa-

peräkartalta (Maankamara), sekä Maanmit-
tauslaitoksen tarkemman laserkeilausaineis-
ton (5 pistettä / m²) pohjalta.

Historiallisista kartoista asetoitiin vuosien
1780 ja 1793 isojakokartat, vuoden 1842 pitä-
jänkartta, vuoden 1884 Senaatin kartta, vuo-
den 1918 linnoituskartta sekä vuosien 1954 ja
1979 peruskartat. Lisäksi tutkittiin Maanmit-
tauslaitoksen historialliset ilmakuvat (Paikka-
tietoikkuna).

Maastotyössä käytettiin normaaleja arkeologi-
sia inventointimenetelmiä: silmänvaraista ha-
vainnointia, koepistoja ja maanäytekairaus-
ta. Maastotyössä tehdyt havainnot dokumentoi-
ttiin sanallisesti ja valokuvaamalla, ja ne mitat-
tiin Garmin Montana 700 -laitteella. Tutkimuk-
sen esiselvityksen teki FM Siiri Tuomenoja ja
maastotyön teki arkeologi FM Alina Korte
13.11.2024. Maastotyöt tehtiin vuodenaikaan
nähtäen havainnoinnin kannalta hyvissä olo-
suhteissa.

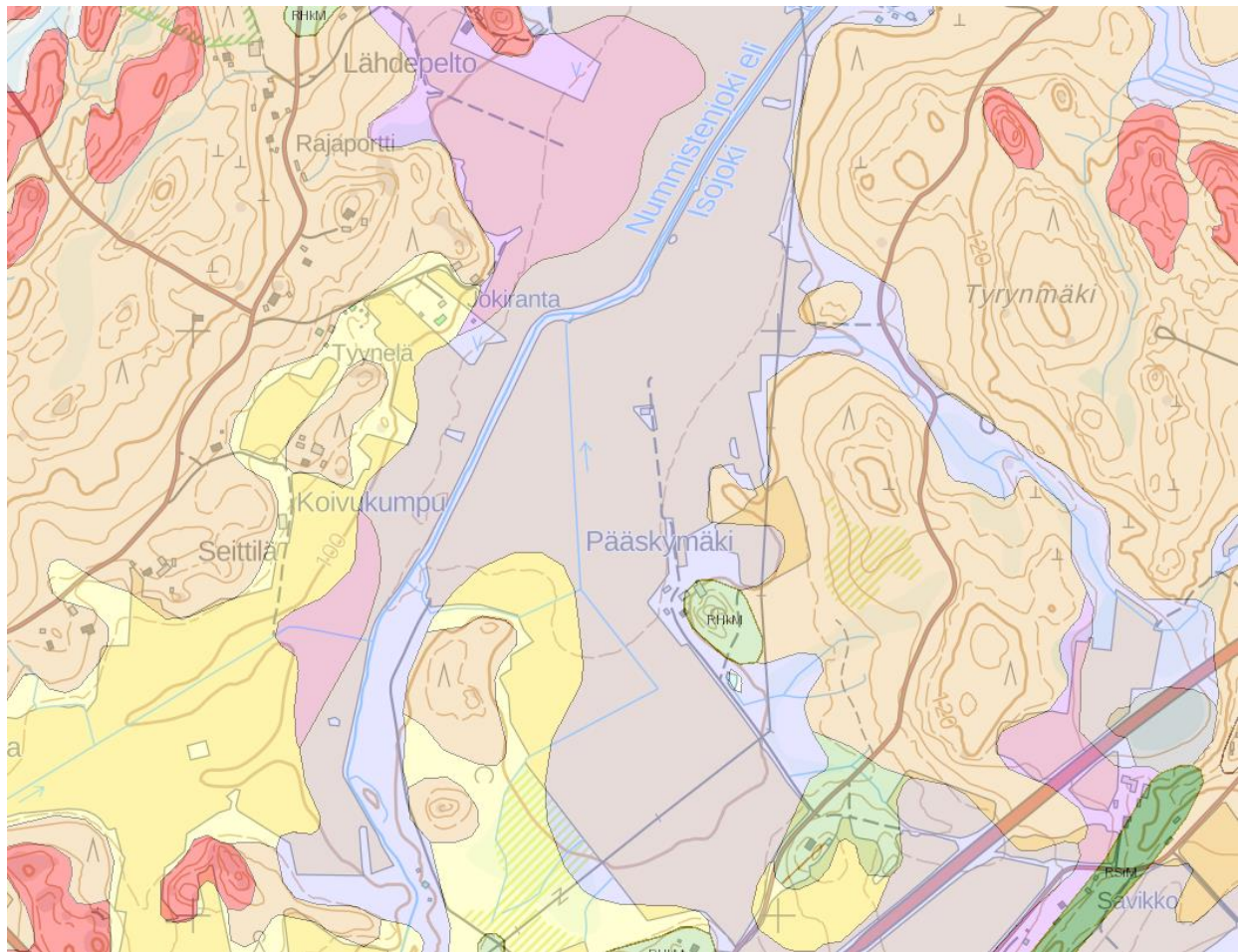
Kuva 2. Hankealue sijaitsee noin 2 kilometriä Lopen keskustasta itään, Nummistenjoen eli Isojoen rannan ja Nummisten Myllyn tien välisellä alueella. Tutkimusalue on suurimmaksi osaksi peltoa.

2. Taustatutkimus

2.1. Maaperä ja topografia

Maaperä hankealueella on Geologian tutkimuskeskuksen 1:20 000 mittakaavan maaperäkarttojen perusteella suurimmaksi osaksi hiesua sekä pinta- että pohjamaalajiltaan. Alueen länsireunalla on karkeaa hietaa. Pääskymäen tilan eteläreunalla on hiekka-alue. Hankealueen länsireunalle sekä itäpuolen metsän alueelle ulottuu hiekkamoreenialue.

Topografialtaan alue on tasaista peltoa. Hankealueen pelloilla ei ole juurikaan korkeuseroja, ainoastaan alueen eteläreunassa pelto nousee hieman kohti Nummisten Myllyn tietä. Hankealueen länsireunalla on kosteapohjainen metsäalue sekä hakkuuaukio. Itäreunan metsää halkovat muutamat ojat sekä kosteikot. Korkeudeltaan alue sijoittuu suunnilleen välille 96–111 metriä merenpinnan yläpuolella.

Kuva 3. Selvitysalue Geologian tutkimuskeskuksen 1:20 000 mittakaavan maaperäkartalla. Vaalean violetti rajausta hankealueen keskellä on hiesua, oranssit hiekkamoreenia, keltainen karkeaa hietaa ja vihreä hiekkaa.

2.2. Historialliset kartat ja tunnetut kohteet

Vuonna 1780 laaditulla isojaon tiluskartalla hankealue on suurelta osin metsämaata, mutta sen eteläosassa ja Nummistenjoen rannalla on niittyjä. Niityille on piirretty muutamia latoja. Alueen pohjoisosa on suoaluetta. Alue on kuulunut Joentaan kylään, joka on kartoissa merkattu noin kilometri kaakkoon hankealueesta.

Myöhemmällä, vuoden 1793 isojaon tiluskartalla hankealue on edelleen kosteikkoa ja niittymaata, jota ympäröi metsäalueet. Nykyinen Nummisten Myllyn tie noudattaa pitkälti tätä vuoden 1793 tielinjaa.

Vuoden 1842 pitäjänkartalla hankealueella olevat niityt ovat laajentuneet isojakokarttojen niityistä. Loput maa-alueet ovat metsää.

Vuoden 1884 Senaatin kartalla lähes kaikki nykyiset peltoalueet ovat kosteaa niittymaata. Vain hankealueen eteläosissa on kaksi metsäaluetta niittyjen länsi- ja itäpuolella. Niityille on merkattu useita ulkorakennuksia, ja alueen pohjoisia niittyjä halkoo kaksi isoa ojaa. Hankealueen eteläreunan ulkopuolella on muutamia torppia.

Vuosien 1954 ja 1979 peruskartoilla hankealueen maasto on jo lähes kokonaan nykyisen kaltaisen. Kummassakin kartassa peltoala kattaa nykyiset alueet, ja metsäalueet sijaitsevat hankealueen reunoilla eteläosassa. Molemmilla kartoilla pelloilla on monia ulkorakennuksia.

Alueen länsireunalla kulkeva Nummistenjoki näyttää historiallisten ilmakuviin perusteella suoristetun 50-luvun loppupuolella. Vuoden 1979 kartassa jokiuoma on suora, ja hankealueen pohjoispäädyssä näkyy vielä nykyisinkin pellolle jäänyt vanha joenmutka. Pääskymäen

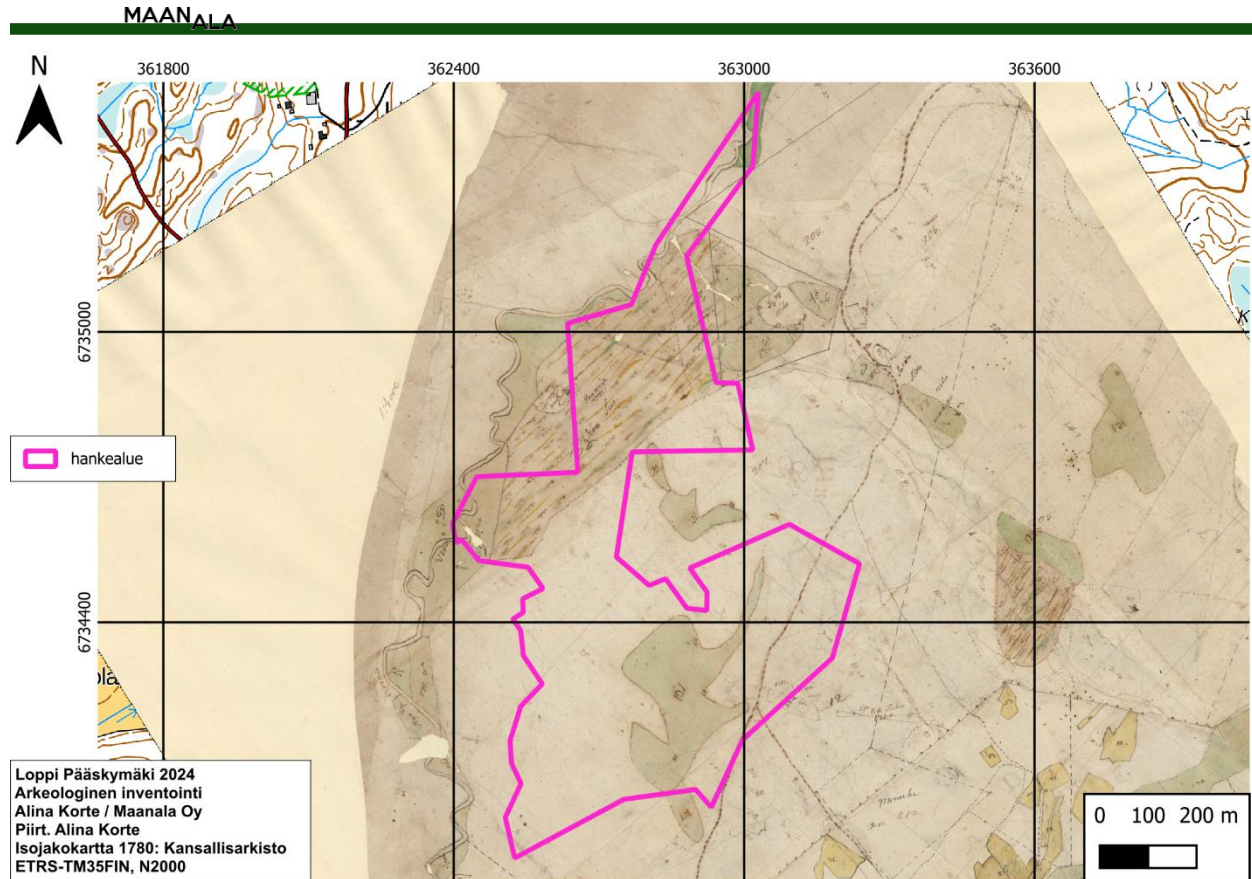
talon eteläpuolella sijaitseva lampi ilmestyy karttoihin myös vuosien 1954 ja 1979 välillä.

Hankealue on siis historiallisten karttojen perusteella ollut pitkään kosteaa niittymaata sekä metsää, jota on vuoden 1884 jälkeen alettu raivata viljelykäyttöön, ja pellot ovat olleet nykyisellä paikallaan viimeistään 1954. Hankealueella ei ole ollut asutusta vaan yksittäiset kartoilla näkyvät rakennukset ovat olleet latoja ja muita ulkorakennuksia.

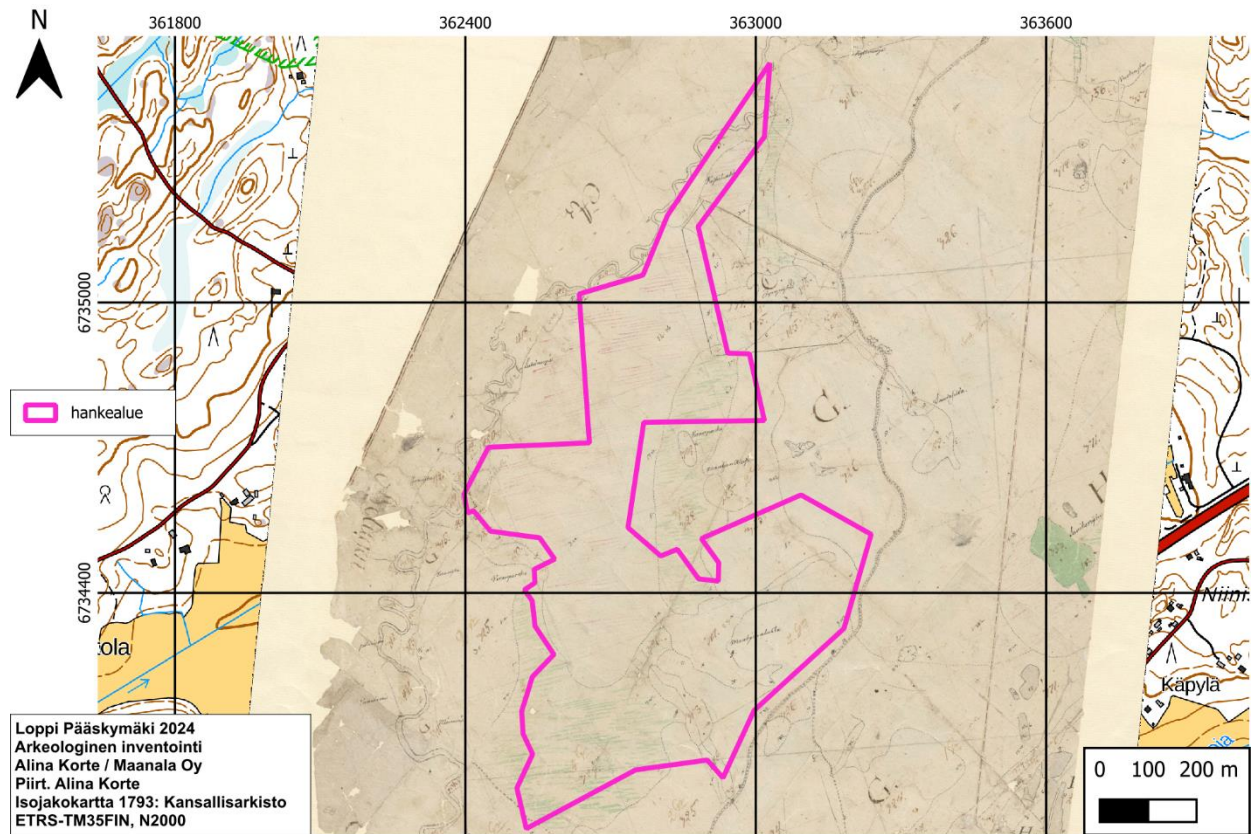
Hankealueen lähin tunnettu muinaisjäännöskohde on *Joentaan maanlinnoitukset* (muinaisjäännösrekisterinnumero 1000030512). Kyse on venäläisten vuonna 1916 rakentamista maanlinnoituksista, jotka sijaitsevat tutkimusalueen etelä- ja koillispuolella. Maanlinnoitukseen liittyviä vanhoja taistelukaivantoja on Lidar 5p -aineistosta havaittavissa hankealueen itäreunan läheisyydessä sijaitsevilla mäillä, lähin noin 50 metrin päässä hankerajauksesta.

Noin 2 kilometriä hankealueen länsipuolelta tunnetaan useita keskiajan ja historiallisen ajan löytöpaikkoja, sekä työ- ja valmistuspaikkoja (Esim. *Kylmänojan latvahaara*-nimiset löytöpaikat). Hankealueen koillispuolelta Kesijärven rannalta tunnetaan taas kivikautinen asuinpaikka *Rauhanranta 1* (muinaisjäännösrekisterin tunnus 433010007).

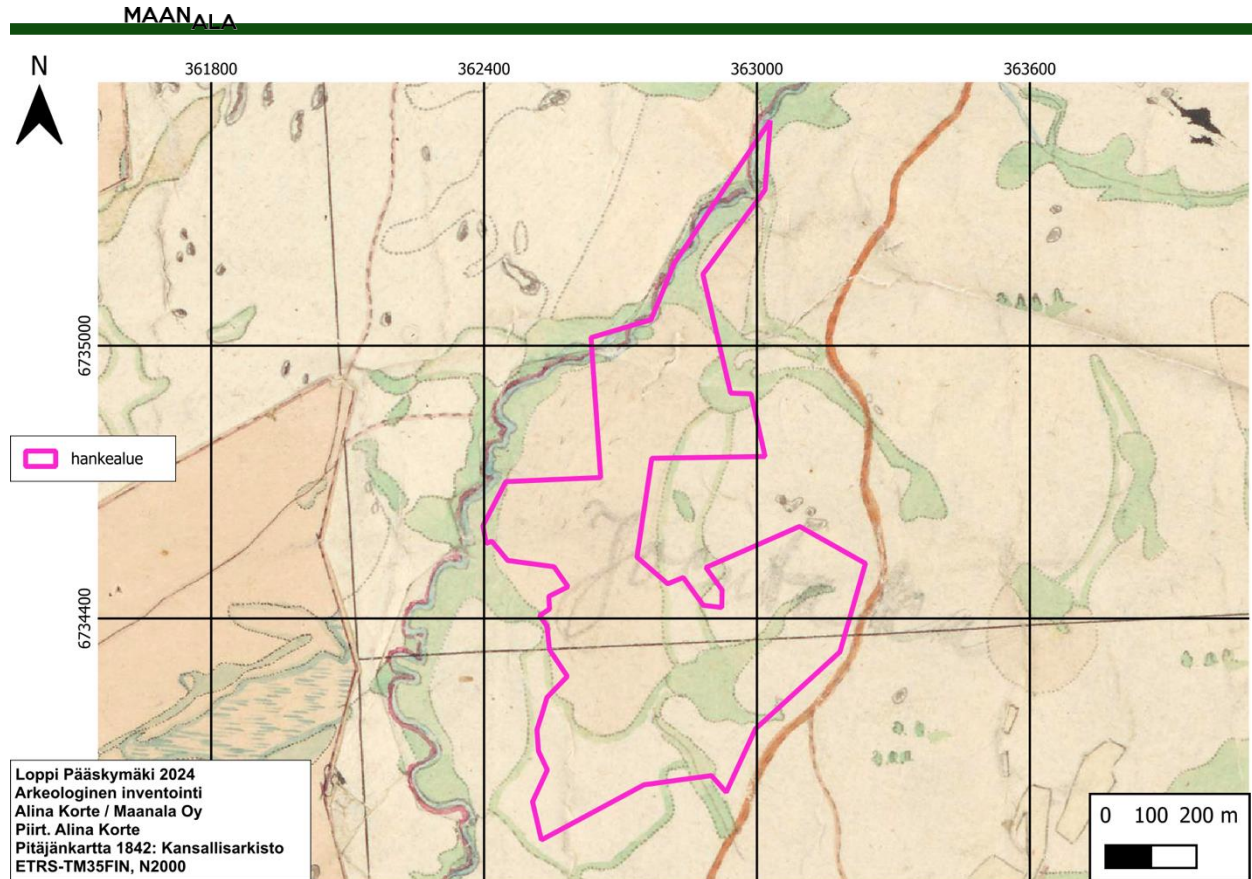
Topografian perusteella arkeologisesti potentiaalisimmat paikat Pääskymäen alueella jäävät hankerajauksen ulkopuolelle. Hankealue on historiallisten karttojen perusteella ollut pitkään kosteikkoa, jopa mahdollista vanhaa järven pohjaa. Kivikauden esiintymistä alueella pidettiin silti mahdollisena, ja Lidar-aineistosta havaitut mielenkiitotiset kohdat tarkastettiin maastossa.

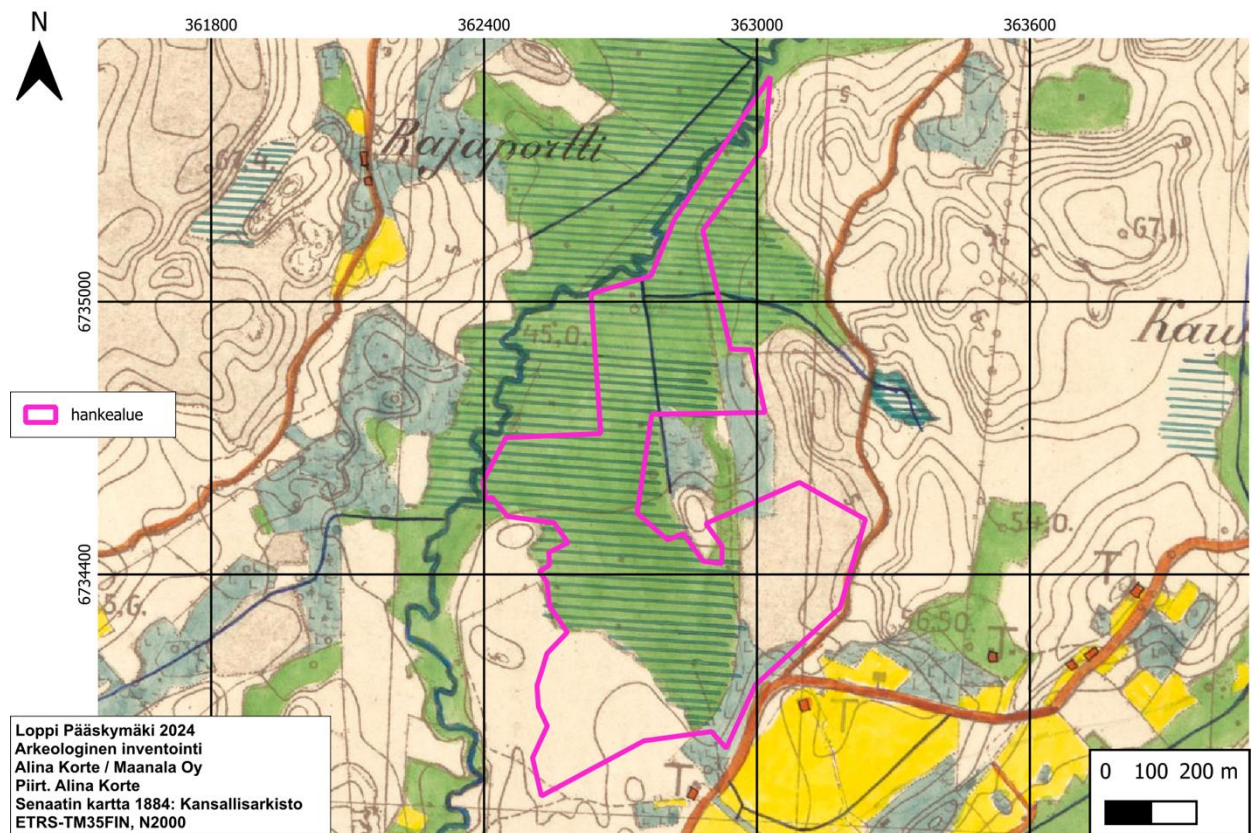
Kuva 4. Hankealue vuoden 1780 isojakokartalla (Johan Astreen, karttalehti Loppi 2). Hankealueen eteläosassa ja Nummistenjoen rannassa on niittyä, pohjoisosa on suoaluetta.

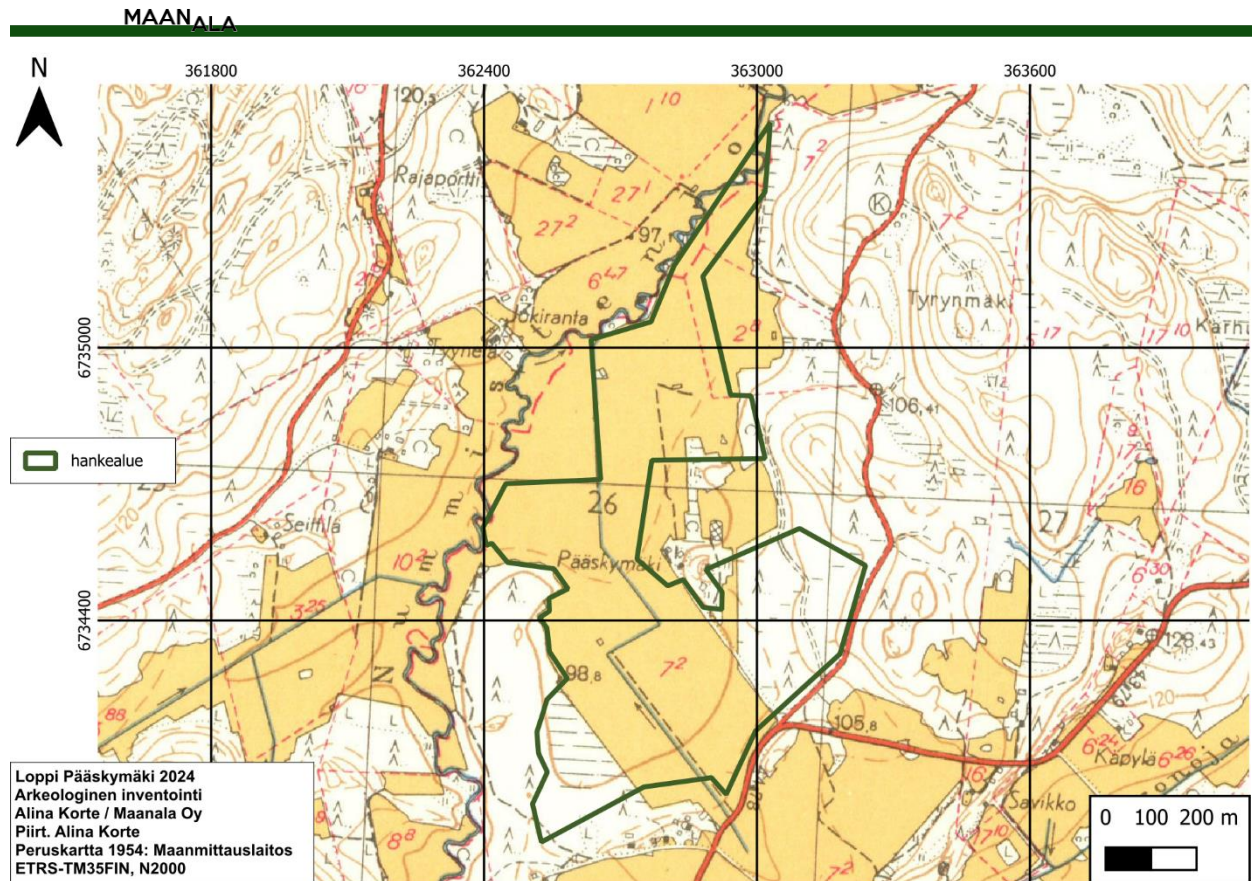
Kuva 5. Hankealue vuoden 1793 isojakokartalla (A. Norstedt, karttalehti Loppi 2:A).

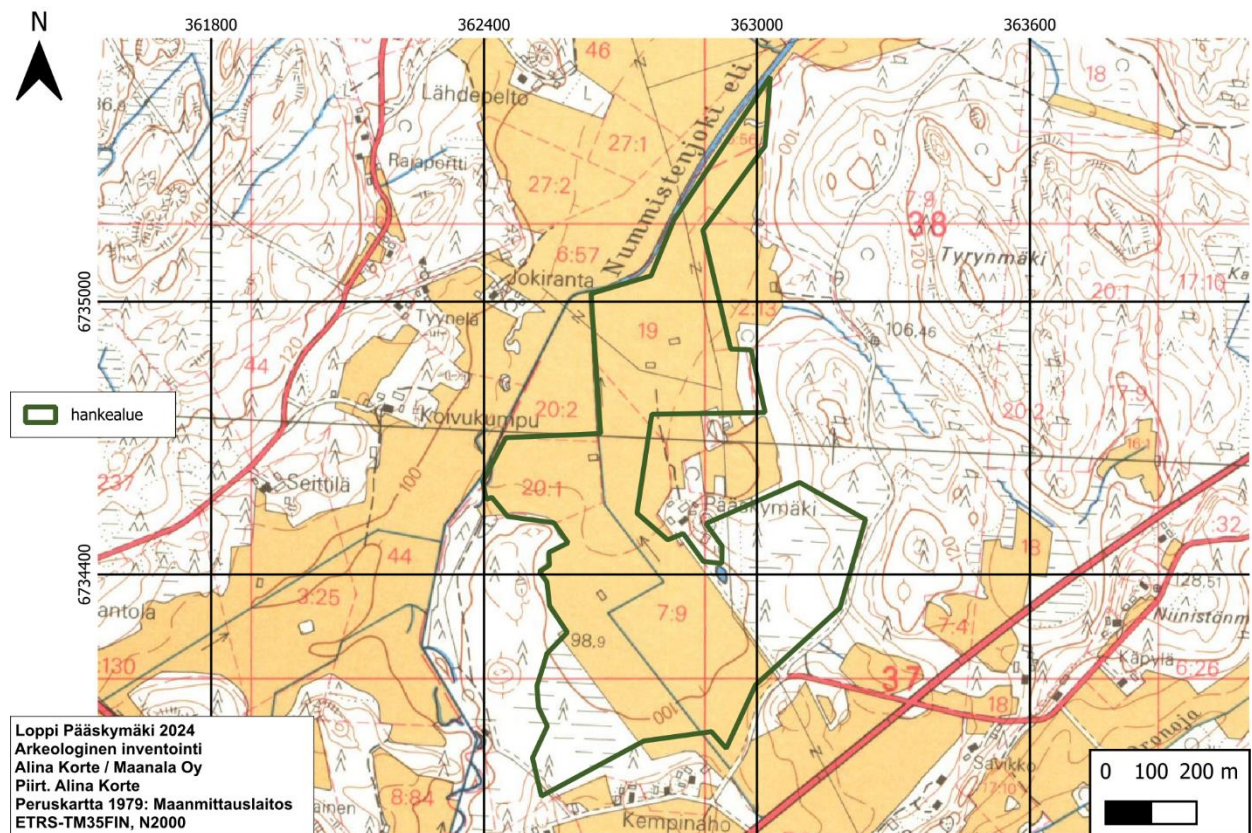
Kuva 6. Hankealue vuoden 1842 pitäjänkartalla (karttalehti 2042 09 Loppi). Alueella on niittyjä sekä pohjois- että eteläosissa.

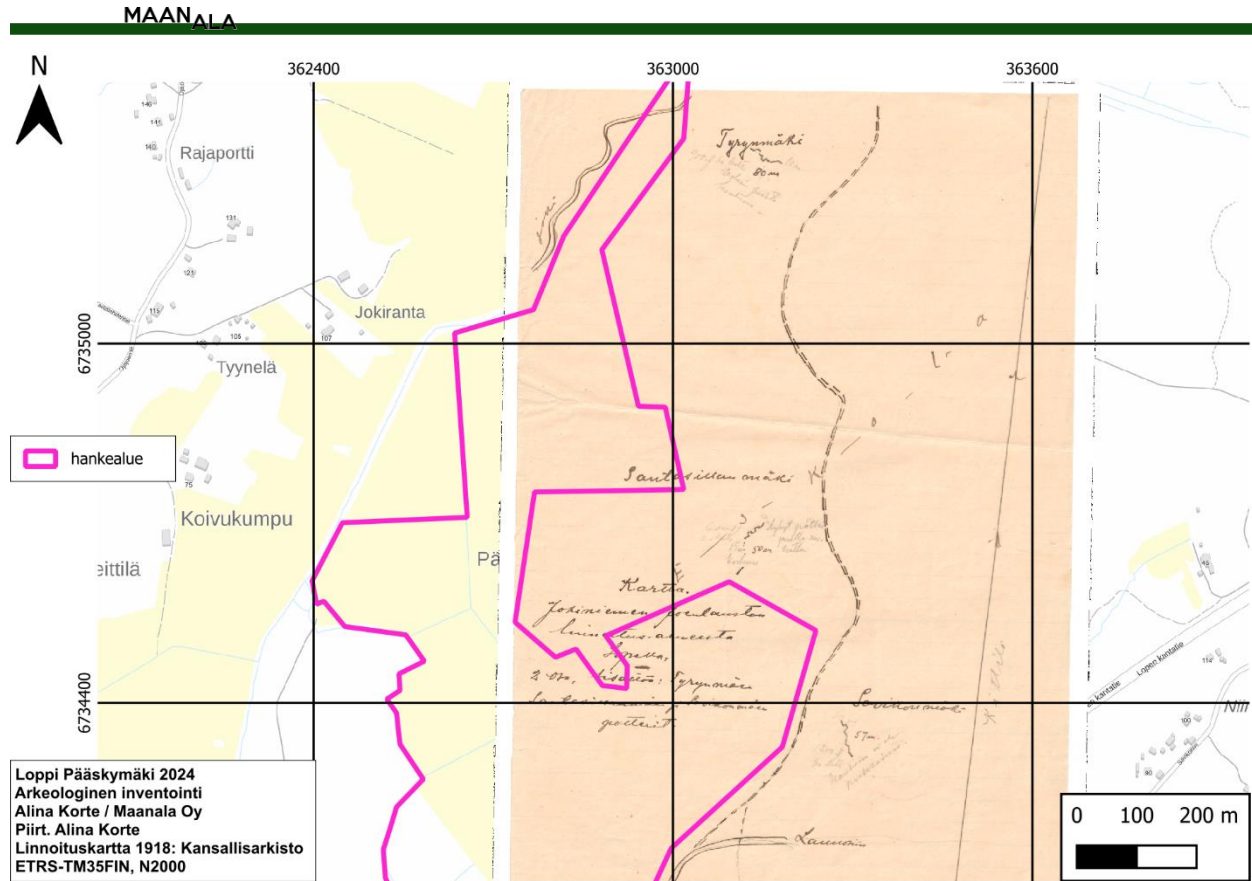
Kuva 7. Hankealue vuoden 1884 Senaatin kartalla (karttalehti XII 27). Suurin osa hankealueesta on kosteaa niittymaata.

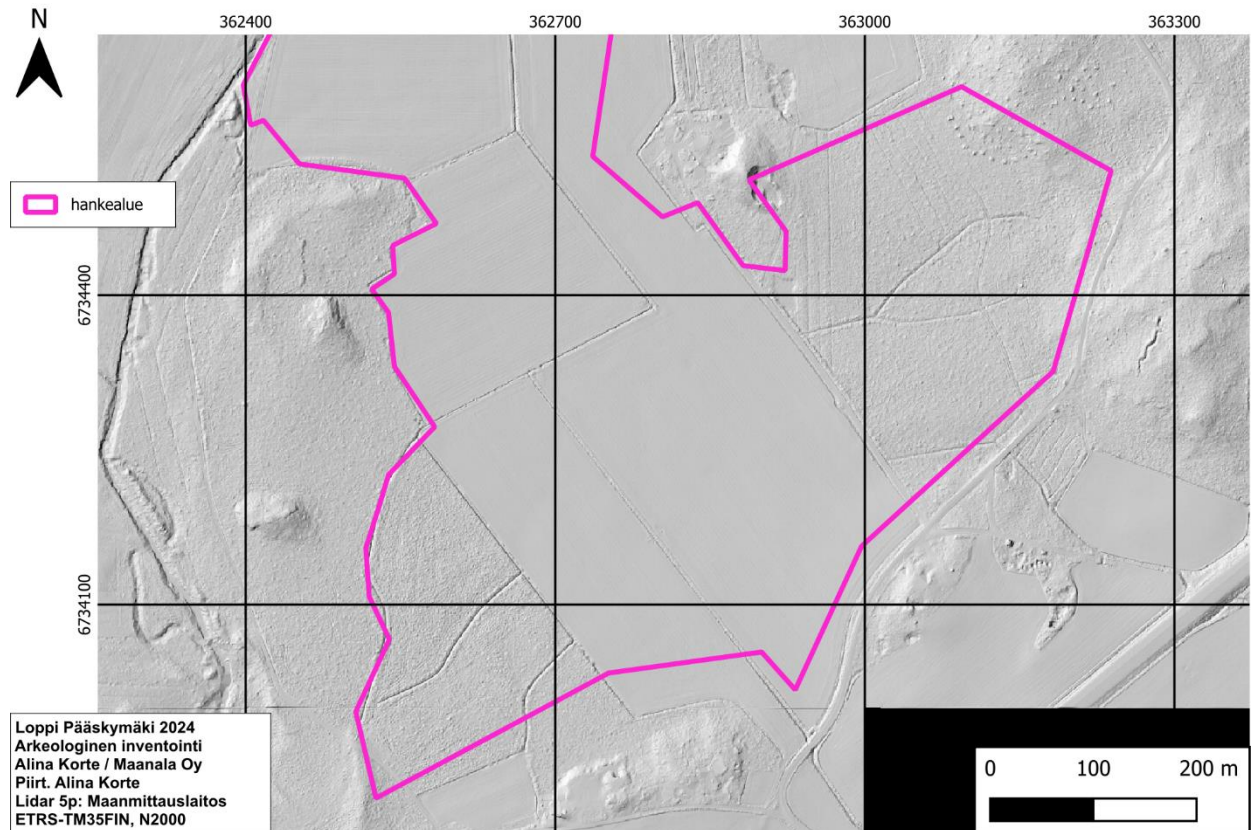
Kuva 8. Hankealue vuoden 1954 peruskartalla (karttalehti 2042 09 Loppi). Viljelysmaa täyttää suurimman osan alueesta.

Kuva 9. Hankealue vuoden 1979 peruskartalla (Karttalehti 2042 09 Loppi).

Kuva 10. Hankealueen itäreuna asemoituna vuoden 1918 linnoituskarttaan. Hankealueen itäpuolelle jäävät vanhat taistelukaivannot ovat osa Joentaan linnoitusta.

Kuva 11. Lidar 5p aineistolle merkattu hankerajaus alueen eteläosasta. Arkeologisesti potentiaalisimmat ja mielenkiintoisimmat paikat sijoittuvat hankerajauksen reunamille tai sen ulkopuolelle. Kuvan oikeassa reunassa olevalla mäellä näkyvä juova on vanha taistelukaivanto.

3. Maastohavainnot

Hankealueen pellot olivat hyvin tasaisia, mutta eteläreunassa pelto nousi hiukan kohti Nummisten Myllyn tietä. Inventoinnin aikaan pellot alueen keski- ja eteläosassa olivat puituina. Pääskymäen ladon pohjoispuolella olevalla pellolla oli ilmeisesti kasvanut kesällä aurin gonkukkaa. Itäisimmät ja pohjoisimmat peltopalstat olivat taas kesannolla ja kasvoivat heinää.

Pohjoispäädyn pellolla esitöissä havaittu mahdollinen pellonraivausröykkiö osoittautui läjitettyksi maaksi, joka kasvoi tiivistä pensaikkoa. Lähellä hankealueen pohjoisrajaa sijaitsi pellon keskelle jäänyt vanha joen mutka Nummisten joesta ennen sen suoristamista 1950-luvulla. Vanha joenmutka näytti toimivan maanomistajan vanhojen heinäpaalien hävittämispäikkänä ja oli muutenkin kasvanut umpeen.

Maaperältään pellot olivat hiesua, paitsi aivan peltojen länsireuna, joka oli karkeaa hietaa. Peltomulta oli hyvin kosteaa ja pehmeää maakairaa käyttäessä.

Länsireunan metsäalueella oli pieni hakkuuaukio, jolla metsänpohja oli hyvin kosteaa. Metsäosa oli kosteaa, sammalpeitteistä mäntymetsää. Itäisempi metsäpalsta Pääskymäen talon kaakkoispuolella oli tiheää sekametsää, jossa kulki muutama oja. Talon pihapiirin reunalla sijaitsi vanha hiekkakuoppa. Pääskymäentien reunassa lähellä hiekkakuoppaa sijaitsi lampi, joka oli hyvin rehevöitynyt. Lähempänä hankealueen itäreunaa Nummisten Myllyn tien vieressä metsä muuttui harvennetuksi koivokoksi.

Kuva 12. Hankealueen peltoaukeaa kuvattuna eteläreunasta kohti luodetta. Kuvan oikeassa reunassa näkyvä tie vie Pääskymäen talolle.

Kuva 13. Hakkuuaukiota ja peltoa kuvattuna alueen lounaiskulmasta. Taustalla näkyy pääskymäen talo.

Kuva 14. Auringonkukkaa kesällä kasvanut peltopalsta Pääskymäen talon ja pellolla sijaitsevan ladon pohjoispuolella. Kuva kohti etelää.

Kuva 15. Hankealueen pohjoispäädyssä joen varrella oli läjitetty maakasa.

Kuva 16. Voimalinjaa alueen itäreunassa. Voimalinjojen alla oli tiheää risukkoa ja kosteikkoa.

Kuva 17. Hankealueella sijaitseva lampi Pääskymäen talon eteläpuoleisessa metsikössä.

Kuva 18. Pääskymäen talon pihapiirin ja hankealueen rajalla sijaitseva vanha hiekkakuoppa.

Kuva 19. Sekametsää Pääskymäen talon kaakkoispuolen metsikköalueella.

Kuva 20. Koivikkoa ja vanhaa tietä hankealueen itäreunan metsikössä lähellä Nummisten Myllyn tien reuna.

Kuva 21. Venäläisten vuonna 1916 tekemää taistelukaivantoa hankealueen kaakkoisreunan ulkopuolelle jäävän mäen päällä.

4. Muut havainnot

Hankerajauksen itäpuolisilla mäillä havaittiin esitöissä taistelukaivannoilta vaikuttaneita kaivantoja Lidar 5p-aineistosta. Näistä Lidar-aineistosta havaitusta kolmesta kaivannosta tarkastettiin maastossa eteläisin, josta matkaa hankealueen rajaan oli noin 80 metriä.

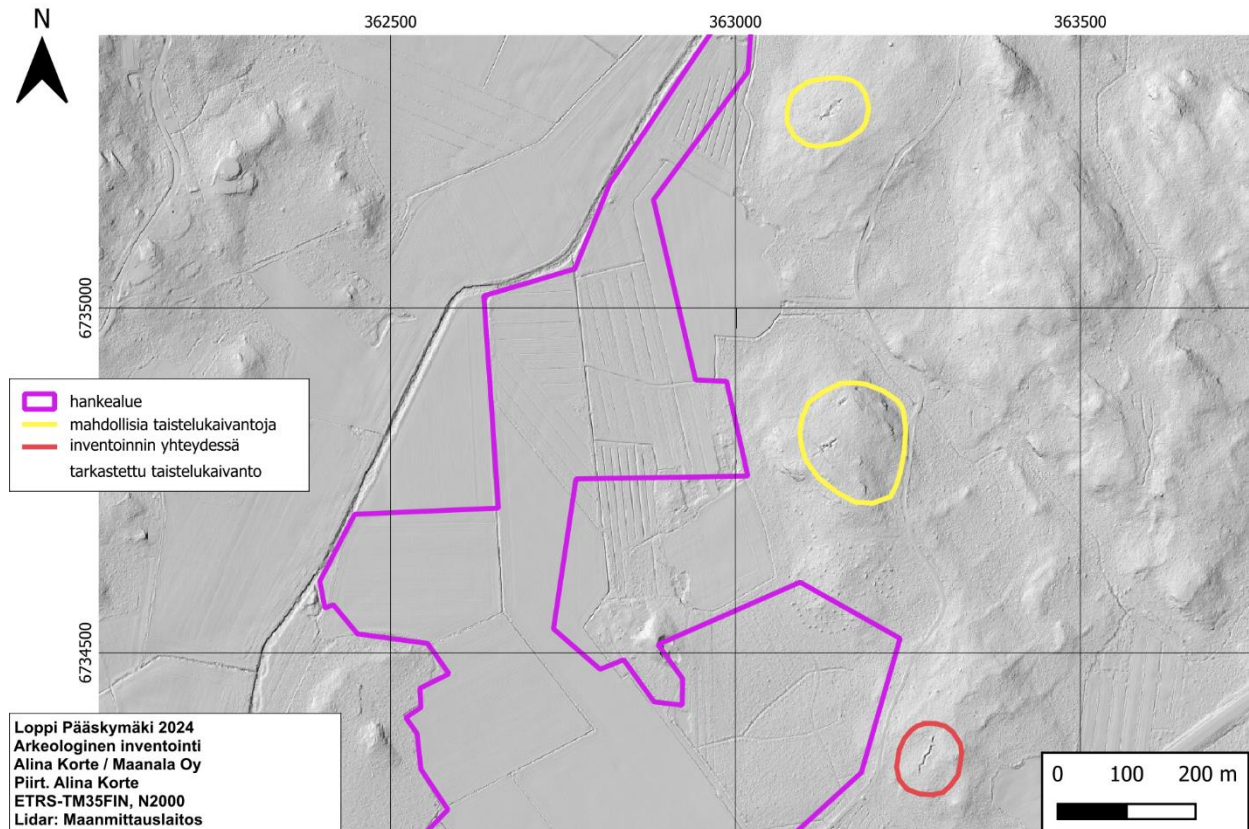
Taistelukaivanto sijaitsi harvennetun mäntymetsäisen mäen päällä, ja se mutkitteli noin 60 metrin matkan mäen alaosa ylemmäs mäkeen. Kaivanto oli kunnostamaton, ja sen pohjalla oli kiviä ja reunat kasvoivat puita ja pensaikkoa.

Kaikkiaan taistelukaivantoja on kolmella peräkkäisellä mäellä pohjois-eteläsuuntaisesti. Kaivannot liittyvät mitä todennäköisimmin

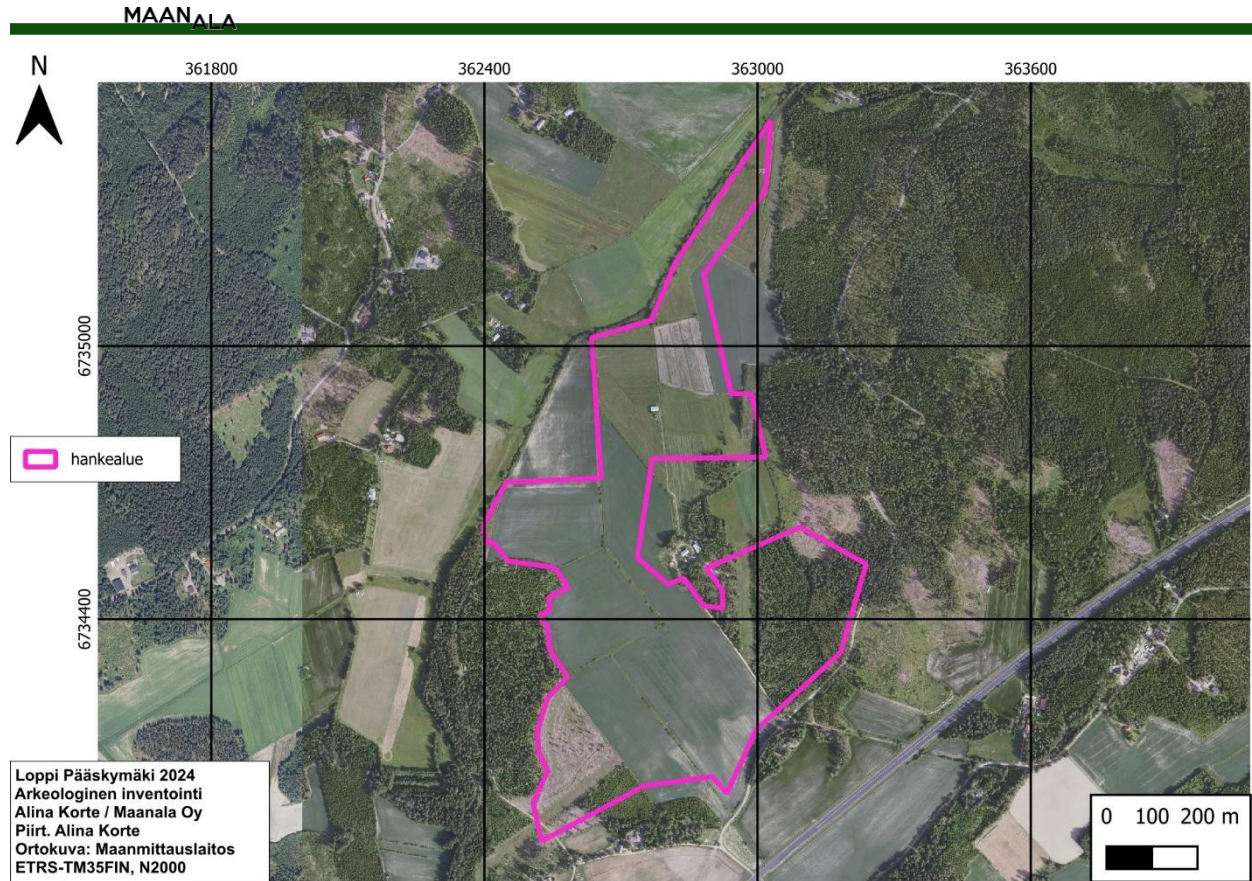
hankealueen ulkopuolelle jäävään Joentaan maalinnoitukseen (muinaisjäännösrekisterinnumero 1000030512), mutta niitä ei ole merkattu kohteina muinaisjäännösrekisteriin.

Venäläisten vuonna 1916 rakentamiin maalinnoituksiin kuuluu kolme kohdetta hankealueen koillis- ja eteläpuolella; Joentaka 3 koillisessa, ja Eskolanharju ja Äijänmäki eteläpuolella. Maalinnoitusten kokonaisuuteen kuuluu myös Lopen alueella sijaitsevat Lounosten maalinnoitukset, jotka sijaitsevat noin 3 km hankealueesta koilliseen.

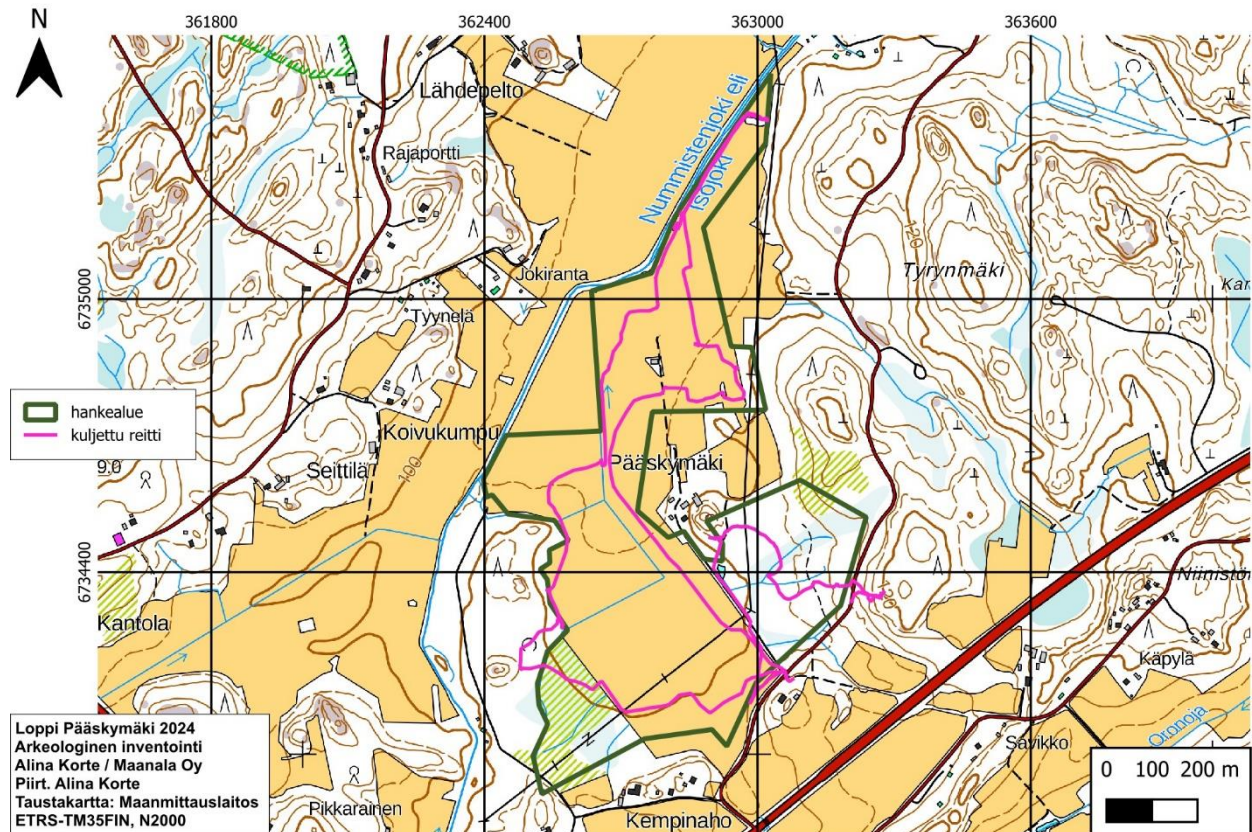
Inventoinnissa havaitut taistelukaivannot jäävät kuitenkin aurinkoenergiapuiston rajauksen ulkopuolelle.

Kuva 22. Hankerajaus Lidar 5p aineistossa. Keltaisella on ympyröity alueen itäpuolella havaitut mahdolliset taistelukaivannot ja punaisella merkitty inventoinnissa tarkastettu kaivanto.

Kuva 23. Hankealue rajattuna Maanmittauslaitoksen ortokuvaan.

Kuva 24. Hankealue rajattuna peruskartalle. Pinkillä merkattu maastossa kuljettu reitti.

5. Yhteenveto

Lopen Pääskymäen aurinkoenergiapuiston hankealue käytiin kattavasti läpi. Aluetta tutkittiin maaperäkairauksella, koepistoilla ja silmä määräisellä havainnoinnilla. Alueelta ei tehty havaintoja arkeologisesta kulttuuriperinnöstä.

Mäellä Nummisten Myllyn tien kaakkoispuolella tarkastettiin jo korkeusmallista havaittu taistelukaivanto vuodelta 1916, mutta kohde rajautuu hankealueen ulkopuolelle. Useita vastaavia kaivantoja on Lidar 5p-aineiston perusteella myös kahdella muulla hankealueen itäpuolella olevilla mäillä.

Tampereella 12.12.2024

Alina Korte,
arkeologi, FM

Maanala Oy

6. Lähteet

Internetlähteet:

Geologian tutkimuskeskuksen ylläpitämä Maankamara-karttapalvelu [<https://gtkdata.gtk.fi/maankamara/>].

Maanmittauslaitoksen ylläpitämä Paikkatietoikkuna-karttapalvelu [<https://kartta.paikkatietoikkuna.fi>].

Museoviraston ylläpitämä Kulttuuriympäristön palveluikkuna eli niin sanottu Muinaisjäänne rekisteri [<https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/portti/read/asp/default.aspx>].

Karttalähteet:

Peruskartta 1979. *Karttalehti 2042 09 Loppi*. 1:20 000. Maanmittauslaitos.

Peruskartta 1954. *Karttalehti 2042 09 Loppi*. 1:20 000. Maanmittauslaitos.

Linnoituskartta 1918. *Kartta Jokiniemen ja Joentaustan linnoitusalueesta Lopella, 1. osa*. Hämeen läänin itäisen piirin virkatalojen tarkastajan arkisto. Kansallisarkisto.

Senaatin kartta 1884. *Karttalehti XII 27*. Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto, Kansallisarkisto.

Pitäjänskartta 1842. *Karttalehti 2042 09 Loppi*. Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto, Kansallisarkisto.

Norstedt, A. 1793 [isojakokartta]. *Karttalehti Loppi, Joentaka 2:A*. Maanmittaushallituksen sähköinen arkisto Arkki.

Astreen, Johan 1780 [isojakokartta]. *Karttalehti Loppi, Joentaka 2*. Maanmittaushallituksen sähköinen arkisto Arkki.